



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

Cap. XII. An plura eodem tempore doceri prima aetas possit.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12945

C A P. XII.

An plura eodem tempore doceri prima ætas possit.

Quari solet, an etiam si discenda sint hæc, eodem tempore tamen tradi omnia & percipi possint. Negant enim quidam quia confundatur animus ac fatigetur tot disciplinis in diversum tendentibus, ad quas nec mens, nec corpus, nec dies ipse sufficiat: ¹ & si maxime patiatur hæc ætas robustior, tamen pueriles annos onerari non oporteat. ² Sed non satis perspiciunt quantum natura humani ingenii valeat: ³ quæ ita est agilis & velox, sic in omnem partem, ut ita dixerim, spectat, ut ne possit quidem aliquid agere tantum unum: in plura vero, non eodem die modo, sed eodem temporis momento vim suam ⁴ impendat. ⁵ An vero citharædi non simul & memoriæ, & sono vocis & pluribus flexibus serviunt, cum interim alios nervos dextra ⁶ percutiunt, alios læva trahunt, continent, probant, ⁷ ne pes quidem ociosus, certam legem temporum servat, & hæc pariter omnia? Quid? nos agendi subita necessitate deprehenso, nonne alia dicimus, alia providemus, cum pariter inventio rerum, electio verborum, compositio gestus, pronuntiatio, vultus, motusque desiderentur? ⁸ Quæ si velut

Fabius optimo ordine & naturali, postea quam quæstionem, an sit, simpliciter tractavit, tractat nunc eam ex relatione. Ac primum more suo aliorum contradictiones ponit, quas deinde multis rationibus, similitudinibus, exemplis confutat: ac demum colligit, etiam uno tempore multa esse discenda. Turneb.

¹ *Et si maxime.*] Confirmatio est rationis à comparatione. *Idem.*

² *Sed non satis.*] *Avliæstretoris* est, id est, contraria propositio: ac primum illam partem solvit, quæ objiciebat mentem humanam non sufficere tot disciplinis discendis. *Idem.*

³ *Quæ ita est agilis.*] *Epicherema* ab

adjunctis. *Idem.*

⁴ *Impendat.*] *Alii: intendat.*

⁵ *An vero.*] *Citharædi* sunt, qui & citharam pulsant & accinunt: *citharistæ* autem, qui duntaxat pulsant, non etiam accinunt. solent autem *dextra* plectrum tenere, & eo nervos percutere, quod appellant *foris canere*: *sinistra* autem chordas carpere, quod vocant *intus canere*. Turneb.

⁶ *Percutiunt.*] *Alii leg. percurreunt.*

⁷ *Ne pes quidem ociosus.*] De pedum ictu & percussione apud veteres in pronuntiandis versibus, vide Lud. Cresolium Vacat. Autumn. lib. 2. cap. 12. sect. 5. pag. 388. &c.

⁸ *Quæ se velut sub uno conatu, &c.*] Vide

si velut sub uno conatu tam diversa parent simul; cur non pluribus horis diversa partiamur, cum præsertim reficiat animos ac reparat ¹ varietas ipsa, contraque sit aliquanto difficilius in labore uno perseverare? ideoque & stylus lectione requiescit, & ipsius lectionis tædium vicibus levatur. Quamlibet multa egerimus, quodam tamen modo recentes sumus ad id quod incipimus. Quis non obtundi possit, si per totum diem cujuscunque artis unum magistrum ferat? Mutatione recreabitur. ² sicut in cibis, quorum diversitate reficitur stomachus, & pluribus minore fastidio alitur. Aut dicant isti mihi, quæ sit alia ratio discendi? ³ Si *grammatico* soli deserviamus, deinde *geometrae* tantum? omittamus interim quod didicimus, mox transeamus ad *musicum*, excidant priora? & quum *Latinis* studebimus literis, non respiciamus ad *Græcas*? & ut semel finiam, nihil faciamus nisi novissimum? ⁴ Cur non idem suademus agricolis, ne arva simul & vineta, & oleas, & arbutum colant? ne pratis & pecoribus, & hortis, & alvearibus accommodent curam? Cur ipsi aliquid forensibus negotiis, aliquid desiderii amicorum, aliquid rationibus domesticis, aliquid curæ corporis, non nihil voluptatibus quotidie damus? quarum nos una res quælibet nihil intermittentes fatiget. Adeo facilius est multa facere, quam diu. ⁵ Illud quidem minime verendum est, ne laborem studiorum pueri difficilius tolerant. neque enim ulla ætas minus fatigatur. Mirum sit forsitan, sed experimentisprehendas. Nam & ⁶ dociliora sunt ingenia priusquam obduruerunt. Id vel hoc argumento patet, quod intra bien-

nium

Vide Jan. Gebhard. Crepund. lib. 1. c. 7. p. 19. & lib. 2. cap. 4. p. 66.

¹ *Varietas.*] Varietas suavissima.

² *Sicut in cibis.*] Parabolam addit ad probationem loci. *Turneb.*

³ *Si Grammatico.*] Argumentatur per hypothesin, & colligit incommodum. *Idem.*

⁴ *Cur non.*] Tres agriculturæ partes

simul est complexus, eam quæ circa terram versatur, *pecuariarum*, & *pastiones villicas.* *Idem.*

⁵ *Illud quidem minime verendum est.*] Aliam refutationis partem aggreditur, quæ dixerat, corpus puerorum & mentem laborem pati non posse. *Idem.*

⁶ *Dociliora sunt ingenia, &c.*] Vide Gebhard. Crepund. lib. 2. cap. 4. p. 66.

G 2

1 A4

nium quam verba recta formare potuerunt, quanvis nullo instante, omnia fere loquuntur: ¹ at novitiis nostris, per quot annos sermo Latinus repugnat? Magis scias, si quem jam robustum instituere literis cœperis, non sine causa ² dici *παιδευθεῖς* eos, qui in sua quidque arte optime faciant. Et patientior est laboris natura pueris quam juvenibus. Videlicet ut corpora infantium nec casus quo in terram toties deferuntur, tam graviter affligit: nec ³ illa per manus & genua reptatio, nec post breve tempus continui lusus, & totius diei discursus, quia pondus illis abest, nec se ipsi gravant: sic animi quoque credo, quia minore conatu moventur, nec suo nisu studiis insistant, sed formandos se tantummodo præstant, non similiter fatigantur. Præterea secundum aliam ætatis illius facilitatem, velut simplicius docenteis sequuntur, nec quæ jam egerint, metiuntur. Abest illis etiam adhuc laboris iudicium. Porro, ut frequenter experti sumus, minus afficit sensus fatigatio, quam cogitatio. ⁴ Sed ne temporis quidem unquam plus erit: quia his ætatibus omnis in audiendo profectus est. Cum ad stylum sedet, cum generabit ipse aliquid atque componet, tum inchoare hæc studia vel non vacabit, vel non libebit. ⁵ Ergo cum grammaticus totum diem occupare non possit, nec debeat ne discantis animum tædio avertat: ⁶ quibus potius studiis

¹ *At novitiis.*] Novitii servi sunt recter empti, qui veteratoribus opponuntur. hi enim diutius servierunt, & sæpius divenditi sunt. Turneb.

² *Dici Παιδευθεῖς.*] Vide Horat. lib. 1. Sat. 10. v. 21. in seros studiorum Turneb. Adversar. lib. 14. cap. 19. p. 510. Agellius lib. 11. cap. 8. Torrentius *seros studiorum* vocari malit, qui tardi in studiis sunt, qui nullos adhuc progressus fecerunt. *Παιδευθεῖς.*] Proverbio græco probat, facilius artes discere pueros. qui enim in arte aliqua sunt consummati, *παιδευθεῖς* appellantur, quasi artem à pueritia didicerint, è diverso Græci appellant *ὀψιμαθεῖς*,

eos qui sero didicerunt, qui plerunque sunt imperiti & rudes, nec temere ad artis perfectionem perveniunt. Turneb.

³ *Illam per manus & genua reptatio.*] Vide Barthii Adversar. lib. 19. cap. 7. p. 767. Papin Statti Sytv lib. 5. Epi. cedio in Filium vers. 81. & seqq.

⁴ *Sed ne temporis.*] Ex abundanti præter dissolutas objectiones, etiam hoc tempus esse idoneum disciplinis discendis ostendit. Turneb.

⁵ *Ergo cum Grammaticus.*] Complexio. Idem.

⁶ *Quibus potius studiis hæc temporum, &c.*] Gebhard. Crepund. lib. 2. cap. 4. p. 67. Et pro *subsidia* lege *subcidia* vel *succidia*.

studiis ² hæc temporum velut subsidia ³ donabimus? ³ Nam nec ego consumi studentem in his artibus volo: nec ut moleatur, aut musicis modis cantica excipiat, nec utique ad minutissima geometriæ opera descendat. Non comœdum in pronuntiando, nec saltatorem in gestu facio: quæ si omnia exigerem, suppeditabat tamen tempus. Longa est enim quæ discit ætas, & ego non de tardis ingeniis loquor. Denique cur in his omnibus, quæ discenda oratori futuro puto, eminuit ⁴ Plato? qui non contentus disciplinis quas præstare poterant Athenæ, non ⁵ Pythagoreorum, ad quos in Italiam navigaverat: Ægypti quoque sacerdotes adiit, atque eorum arcana perdidicit. *Difficultatis patrocinia præteximus segnitia.* Neque enim nobis operis amor est: nec quia sit honesta, atque pulcherrima rerum eloquentia, petitur ipsa, ⁶ sed ad vilem usum & fordidum lucrum accingimur. Dicant sine his in foro multi, & acquirant, dum sit locupletior aliquis fordidæ mercis negotiator, & plus

voci

succidia. Ita vocat eleganter succisivum illud tempus quod à melioribus occupationibus superest, & vice lucri quasi succisum. Isidorus lib. 15. cap. 13.

1 *Hæc temporum subsidia.*] Apage *succidias* Gebhardi. Si quid corrigendum, *subseciva* scribendum foret. non *succisiva*, *subcisiva*, *succesiva*. Sed si scripti firmant, quod editum video, nihil mutari velim. Videtur enim petisse sermonem ab exercitu præliante, quem solebant antiqui dividere in *aciem*, vel *frontem*, vel *prima signa* & *subsidia*: quæ etiam *principia* & *post principia* dicebantur. Vide 4. Observ. 10. & pag. 429. Ex quibus priores statim miscebant manus, posteriores quieti reservabantur ad alterum casum, si isti pellere hostem non potuissent. Horum memor auctor considerat ordinaria studiorum tempora & justas præsentibus horas, quasi quædam *principia* huius militiæ puerorum; quæ supersunt (totum enim diem occupare, sub quo nunc exercitus, Grammaticum non vult) quasi *subsidia*. Quod

quam suave atque elegans mihi ad aures accidat, sentire magis quam explicare possum. Gronovius.

2 *Donabimus.*] Donare Fabio nostro significat *ἐπιμετῆσαι*. cumuli loco insuper dare.

3 *Nam nec ego consumi studentem.*] Gebhard. Crepund. lib. 2. cap. 3. p. 65. ex MS. Palat. leg. *Nam nec ego comminua studentem, &c. aut mus. notis cantica expediat, &c.*

4 *Plato?*] Plato. Cic. 4. Tusc. & 5. Finium.

5 *Pythagoreorum.*] Plato cum audisset Socratem, post ejus mortem se contulit in Italiam ad Archytam & ceteros Pythagoreos: mox in Ægyptum navigavit, & ab Ægyptiorum prophetis *astrologiam* & *artem numerandi* & *scientiam theologicam* didicit. Turneb.

6 *Sed ad vilem usum.*] Invehitur in quosdam qui eloquentiam vanalem faciebant, & quæstus amore absolutam illam eloquentiam contemnebant. *Turnebus.*

voci suæ debeat præco: ne velim quidem lectorem dari mihi, quid studia referant computaturum. Qui vero imaginem ipsam eloquentiæ divina quadam mente conceperit, quique illam (ut ait non ignobilis ¹ tragicus) ² reginam rerum orationem ponet ante oculos, fructumque non ex stipe advocationum, sed ex animo suo, & contemplatione ac scientia petet, perpetuum illum, nec fortunæ subjectum, facile persuadebit sibi, ut ³ tempora quæ spectaculis, ⁴ campo, tesseriis, ociosis denique sermonibus, ne dicam somno, & conviviorum mora conterunt, geometræ potius ac musico impendat, quanto plus delectationis habiturus, quam ex illis ineruditis voluptatibus? Dedit enim hoc providentia hominibus munus, ut honesta magis juvarent. Sed nos hæc ipsa dulcedo longius duxit. ⁵ Hactenus ergo de studiis, quibus antequam majora capiat, puer instituendus est: proximus liber velut novum sumet exordium, & ad rhetoris officia transibit.

¹ *Tragicus.*] Euripides in Hecuba, unde & Pacuvius apud No. Marcel. transtulit. vide Cicero 2. de Orat. circa medium.

² *Reginam verum.*] Hæc sententia ducta est ex Hecuba Euripidis. illic enim ait, Pitho, id est, flexanimam habere inter homines tyrannidem. Turneb.

³ *Tempora quæ spectaculis, campo, &c.*] Vide Fabium lib. 10. cap. 11. & lib. 12.

cap. 11. lib. 2. c. 12. Tum & Gebhard. Crepund. lib. 1. cap. 9. pag. 26. Fr. Jureti notas ad Symmach. lib. 2. Epist. 32. p. 71. & Gasp. Gevartii ad Papin. Stat. lib. 3. Sylv. 5. vers. 60. p. 388.

⁴ *Campo.*] Martio. nam illic exercabantur juvenes Romani. Turneb.

⁵ *Hactenus.*] Epilogus est cum transitu. Idem.